

Preguntes més freqüents (i unes quantes respostes).

Sisplau cliqueu sobre la pregunta i apareixerà la resposta.

1. Estem educant el nostre infant com a bilingüe a casa, però ens preocupa que això pugui causar retard en el seu desenvolupament lingüístic. Voldríem saber si un nen bilingüe necessàriament patirà un retard lingüístic. En altres paraules, el retard és normal en bilingües?

Hi ha evidència abundant que els infants poden aprendre dues llengües sense cap problema. Les primeres fites en l'aprenentatge del llenguatge es donen a la mateixa edat en nens que aprenen una llengua i nens que n'aprenen dues. Per exemple, balbucegen de la mateixa manera que els monolingües, produeixen les primeres paraules al voltant del seu primer aniversari (típicament entre 10 i 14 mesos), i comencen a combinar paraules en 'frases' de 2 o 3 paraules al voltant dels dos anys (normalment entre 18 i 26 mesos). A mesura que els nens bilingües es fan grans, apareixen diferències entre ells i els nens monolingües, però aquestes diferències són del tot normals. No s'haurien de considerar causa de preocupació ni un factor de risc per tenir una patologia del llenguatge. Per exemple, els nens bilingües poden barrejar les dues llengües en una mateixa frase (vegeu la pregunta 4) i pot ser que dominin més una llengua que l'altra pel que fa al vocabulari o la gramàtica. Normalment tenen un coneixement més avançat de la llengua que parlen i senten més. Amb temps i exposició a l'altra llengua, assoliran el mateix nivell de competència en l'altra llengua. En els anys pre-escolars i al principi de l'escolarització, els nens bilingües tenen un vocabulari en cada llengua més petit que el vocabulari dels nens monolingües, però si es combinen els dos vocabularis i se'n treu les paraules equivalents, tenen un vocabulari semblant o més gran que els nens monolingües de la seva edat. Amb l'escolarització, moltes vegades, encara que no sempre, els nens bilingües assoleixen el mateix nivell que els monolingües almenys en una de les seves llengües. Els nens bilingües al principi de la seva escolarització pot ser que triguin més que els monolingües a aprendre certs detalls de les seves llengües, per exemple els verbs irregulars; però amb exposició a la segona llengua, aquests detalls s'adquireixen.

2. Nosaltres som pares bilingües, però estem considerant d'educar el nostre fill com a monolingüe a casa, fent servir només la llengua de la societat. Nosaltres, però, parlem la llengua de la societat amb un accent molt marcat (hem emigrat d'adults) i parlem millor la nostre llengua materna. És una bona idea?

Primer de tot, és important de comprendre que escollir de criar el vostre fill com a bilingüe parlant la vostra llengua materna a casa no li impedirà d'aprendre també la llengua de la societat. El vostre fill hauria de tenir l'oportunitat d'aprendre-la a la comunitat i a l'escola. Per tant, no hi ha necessitat d'educar el vostre fill com a monolingüe, si aquesta és la raó per a la vostra elecció. En segon lloc, també s'ha de considerar el nivell de competència dels pares per assolir un nivell de competència alt en el nen. Vosaltres (els pares) heu de tenir un bon domini de la llengua (quasi-natiu) perquè el nen estigui exposat a un vocabulari ric i a les

estructures sintàctiques complexes que calen per desenvolupar unes bones habilitats lingüístiques. Si parlem una llengua en què no us sentiu del tot còmodes, és possible que no oferim al nen els models lingüístics que necessita i, a més, amb el temps, podeu trobar-vos limitats en els temes de conversa amb el vostre fill si hi parlem amb una llengua en què no teniu prou fluïdesa. En general, recomanem als pares que es comuniquin amb els fills en la llengua en què tenen més fluïdesa. Utilitzar la llengua de la societat a casa és inevitable, però és millor utilitzar la llengua materna.

3. Quan he de buscar ajuda professional si el meu fill bilingüe no parla o té un comportament menys avançat del que la seva edat faria esperar?

(Vegeu també la resposta a la pregunta 1.) El retard a començar a parlar i la lentitud en el desenvolupament, quan comparem un nen amb nens bilingües de la mateixa edat, són coses diferents. Els nens bilingües assoleixen les primeres fites lingüístiques a la mateixa edat que els monolingües. Per exemple, comencen a balbucejar al mateix temps que els nens monolingües, produeixen les primeres paraules al voltant del seu primer aniversari (normalment entre 10 i 14 mesos) i combinen les paraules en frases de dues o tres paraules al voltant dels dos anys (entre els 18 i els 26 mesos).

No tots els nens bilingües assoleixen aquestes fites exactament a la mateixa edat per les dues llengües, perquè a vegades senten més una llengua que l'altra, però el factor important és si les assoleixen almenys en una de les dues llengües. Si un nen exposat a més d'una llengua, igual que un nen exposat a una sola llengua, mostra retard en aquestes primeres fites, seria recomanable que se l'avalués per determinar la causa del retard (tenint present, però, que les fites es donen dins d'una franja d'edat i que no hi ha retard en els nens que es troben a la banda baixa de la franja).

Quan es tracta de comparar la competència d'un nen bilingüe en les seves llengües amb altres nens bilingües, és important de veure si el nen sembla patir retard en una llengua o a les dues llengües, o bé si una llengua progressa més a poc a poc que l'altra perquè el nen la sent i la fa servir menys que els seus companys. En segon lloc, és important de determinar si la competència aparentment més baixa es troba dins la franja de variació normal entre individus o si realment hi ha motius de preocupació. Si el nen efectivament presenta retard en les dues llengües comparat amb altres nens bilingües, aleshores seria recomanable el consell d'un logopeda.

4. El meu fill té tres anys i l'estem educant com a bilingüe a casa. Mirem de seguir el principi d'"un pare - una llengua" però hem vist que l'infant barreja les dues llengües quan parla. És un senyal d'una patologia del llenguatge, això?

El que heu descrit com a característic del llenguatge del vostre fill es coneix com a barreja de codis. Tots els bilingües, sigui quina sigui la seva edat, barregen codis a vegades, i això no és simptomàtic de cap patologia. En nens petits, les raons per a la barreja de codis poden variar. En aquesta edat, sovint els nens barregen

codis quan mantenen una conversa en una llengua en què són menys competents. (Els nens petits bilingües rarament són igual de competents en les dues llengües.) A vegades, trien paraules que els són més familiars, encara que no siguin de la llengua que estan parlant, amb la qual cosa acaben barrejant llengües en una mateixa frase.

Però la investigació ha demostrat que els nens bilingües són molt sensibles a les habilitats i preferències de la gent amb qui parlen. Fins i tot nens de dos anys fan servir més la llengua preferida dels seus interlocutors, si no l'utilitzen exclusivament. Els nens bilingües barregen codis amb els seus pares, tant si segueixen el principi d'"un pare – una llengua" com si no el segueixen, sobretot si els pares són tots dos competents en les dues llengües. Saben que els entendran parlin la llengua que parlin. Als quatre anys els nens bilingües esdevenen sensibles a la llengua utilitzada en societat i controlen quina llengua utilitzen en llocs públics. A l'edat de quatre anys també han desenvolupat prou vocabulari en les dues llengües de manera que poden mantenir una conversa en una sola llengua sense necessitat de barrejar codis per suplir buits del vocabulari. Per tant, els nens bilingües s'adapten als usos lingüístics de la llar, si aquests usos inclouen la separació de llengües segons el parlant o el context. Fins i tot nens amb trastorns del llenguatge no barregen codis excessivament.

5. Som pares bilingües i sovint barregem les dues llengües. Està bé de parlar les dues llengües a l'infant i de barrejar-les?

(Vegeu la resposta a la pregunta 2.)

Una de les estratègies més habituals en criar un nen bilingüe és seguir el principi d'"un pare - una llengua". Aquesta estratègia es fa servir normalment en situacions en què cada pare té una llengua nativa diferent, i, a vegades, un pare no parla la llengua nativa de l'altra. Segons el principi d'"un pare – una llengua", els pares s'haurien d'adreçar al fill només en la seva llengua nativa, i continuar fent això fins i tot si el fill contesta en l'altra llengua. Sabem que aquesta estratègia pot ser exitosa per criar un nen bilingüe, però també sabem que no és necessària. Els nens bilingües no es confonen, ni presenten cap retard, si cadascun dels pares li parla en les dues llengües. I els nens bilingües tampoc no es confonen a causa de la barreja de codis.

És important de subratllar que en famílies en què la barreja de codis és usual els nens aprendran a parlar seguint aquest model, almenys amb la resta de membres de la família. Això no vol dir que estiguin confosos, només vol dir que, si tenen un model que inclou la barreja de codis, el segueixen.

La comunitat científica sap que la barreja de codis és un sistema molt sofisticat d'ús del llenguatge i que és una forma natural de comunicació entre individus bilingües i comunitats bilingües. Els patrons de barreja de codis són molt complexos (encara que els parlants no en siguin conscients) i les situacions en què es dona la barreja de codis varien entre famílies i entre comunitats, però es considera una forma de comunicació complexa i rica. Lamentablement, la barreja de codis sovint es valora negativament i certs professionals la conceben com un obstacle per al desenvolupament lingüístic. És important de tenir present, doncs, que la barreja de codis forma part de la normalitat, però que és considerada negativament en alguns àmbits.

6. A quina edat hauríem d'exposar el nostre fill a una segona llengua? Hauríem d'esperar que dominés la llengua de la llar primer, o hauríem de començar tan aviat com fos possible?

No hi ha una edat exacta de la infantesa en què sigui òptim de començar a aprendre una segona llengua. Molts nens del món aprenen dues llengües des que neixen, a casa i amb èxit, i també hi ha molts nens que aprenen una llengua a casa i una altra a l'escola amb èxit a llarg termini. No cal saber una llengua del tot per començar a aprendre'n una altra, però convé començar a aprendre la segona abans dels 6–8 anys si es vol que el nen no tingui un accent estranger. Quan els nens aprenen una segona llengua més tard, o passada la pubertat, rarament assoleixen un accent natiu, fins i tot si assoleixen una gran fluïdesa en aquesta segona llengua. Més que l'edat, l'èxit en l'aprenentatge d'una segona llengua en els nens bilingües depèn de tenir una exposició freqüent, rica i continuada a les dues llengües i que els nens tinguin l'oportunitat d'utilitzar-les en gran varietat de contextos. Poder accedir a part de l'educació en les dues llengües també ajuda a assegurar l'èxit en l'aprenentatge bilingüe a llarg termini.

7. a Quina llengua hauríem d'utilitzar amb el meu fill si la llengua parlada a l'escola és diferent de la llengua parlada a casa i ell mostra dificultats de llenguatge? Hauríem d'abandonar la llengua de la llar i adoptar la de l'escola? Què passaria si els pares abandonéssim la llengua de la llar, però els avis continuessin fent-la servir amb el nen?
- b. El nostre fill de cinc anys ha estat diagnosticat de trastorn específic del llenguatge. Ens han aconsellat de parlar-li només una llengua a casa – la llengua de l'escola. Serà difícil de fer-ho perquè els seus germans grans parlen les dues llengües i som una família bilingüe. Hem de seguir el consell?

És desafortunat que es doni aquets tipus de consell als pares de nens bilingües amb retard o trastorn del llenguatge i altres patologies del llenguatge o de l'aprenentatge, problemes de lectura inclosos. Aquest consell es basa en la creença que aprendre dues llengües és massa difícil per a nens amb problemes del llenguatge i que l'ús continuat de dues llengües pot exacerbar els seus problemes. En la nostra experiència, hi ha molts terapeutes i educadors que creuen que eliminar una de les dues llengües és part essencial de la "teràpia" que cal als nens bilingües.

No hi ha evidència científica que doni suport a aquestes idees. Al contrari, els nens amb problemes del llenguatge poden esdevenir bilingües i ho fan. Hi ha casos documentats de nens amb síndrome de Down, nens amb autisme, nens amb trastorn específic del llenguatge o amb dislèxia que han esdevingut bilingües orals i en l'escriptura. De fet, els nens mencionats a la pregunta 6 en donen evidència perquè ja parlen dues llengües, encara que tinguin dificultats en l'adquisició del llenguatge.

Els nens bilingües amb trastorn específic del llenguatge adquiriran les dues llengües més lentament que els monolingües i la seva competència en les dues llengües estarà limitada, però seran limitacions com les dels nens monolingües

amb el trastorn. En altres paraules, créixer bilingüe no empitjora la condició del trastron específic del llenguatge.

També s'han de fer consideracions sobre la família i el context. Si la família ja és bilingüe, i potser la comunitat també, seria difícil que el nen fos monolingüe en aquest context. Per no parlar del que el nen es perdria respecte la comunitat, o de l'oportunitat de parlar amb els avis, que podria portar a un sentiment d'aïllament i d'inadequació. En el cas de nens amb dificultats d'aprenentatge com els nens amb síndrome de Down i els nens amb autisme és encara més important que aprenguin les dues llengües perquè hauran de tractar tant els pares com els educadors durant molt de temps. Per tant, no hi ha cap raó per deixar una de les llengües parlades a casa en cas de trastorn específic del llenguatge o d'una patologia de l'aprenentatge.

Dit això, el nen pot preferir una llengua a una altra i, en conseqüència, desenvolupar-la fins a un nivell més alt de competència. Però no tenim evidència que indiqui que això passa més sovint amb nens amb trastron específic del llenguatge que amb nens amb un desenvolupament típic.

8. Vam planificar que el nostre fill anés a una escola amb immersió en què pugui aprendre una segona llengua – diferent de la llengua que parlem a casa – i ser bilingüe. Però l'han diagnosticat d'un trastorn específic del llenguatge. Això vol dir que no és un bon candidat per a l'educació amb immersió en una altra llengua?

No hi ha gaire estudis de com se'n surten els nens amb trastorn específic del llenguatge en l'educació amb immersió, en què els nens aprenen possiblement en una segona llengua. Però hi ha estudis que han trobat que els nens parlants de l'anglès amb retard del llenguatge en escoles amb immersió en francès al Canadà tenien uns resultats acadèmics semblants als del nens parlants de l'anglès amb retard del llenguatge en escoles anglòfones. Per tant, l'aprenentatge en una segona llengua no afectava el seu èxit acadèmic, encara que aquests nens no solien excel·lir acadèmicament.

Què sabem del desenvolupament del llenguatge en nens amb trastron específic del llenguatge en l'educació amb immersió? Hi ha estudis de nens amb trastorn específic del llenguatge que van a escoles en la seva segona llengua perquè pertanyen a famílies immigrants i, per tant, no tenen elecció. Aquests estudis mostren que adquireixen fluïdesa en la segona llengua, encara que mostren limitacions derivades del seu trastron específic. Aquests nens no corren més risc de perdre la primera llengua que els nens immigrants en general.

S'ha d'admetre que hi ha diferències entre els casos en què el bilingüisme és una elecció o és una necessitat. Quan és una elecció, requereix un cert compromís per part dels pares i de l'infant. També requereix un compromís per part de l'escola de proveir tot el suport necessari, lingüístic i acadèmic, perquè el nen se'n surti. Per tant, tot i que no hi ha evidència que un nen amb un trastorn específic del llenguatge no pugui aprendre una segona llengua a l'escola, els pares s'han de plantejar si totes les persones involucrades tenen interès, motivació, temps i recursos perquè el nen avanci en aquest tipus de context educatiu.

9. El nostre fill parla amb fluïdesa la llengua de casa però li costa adquirir la llengua de l'escola. Podria tenir un retard del llenguatge només en la seva segona llengua?

El retard del llenguatge i el trastorn específic del llenguatge són patologies del desenvolupament. Tenen el seu origen en el nen i són conseqüència de desordres en el desenvolupament neuronal primerenc, i la predisposició a patir-los sembla que és hereditària. Una de les diferències entre el retard i el trastorn específic del llenguatge és que hi ha nens amb retard la situació dels quals es normalitza abans que entrin a l'escola, mentre que en els nens amb trastorn els problemes persisteixen durant l'escolarització.

L'adquisició del llenguatge, ja sigui d'una primera o d'una segona llengua, es veu afectada per un desordre del llenguatge. No es dona el cas que un trastorn específic del llenguatge es doni en una llengua i no en una altra.

Així i tot, tots els bilingües, amb desenvolupament típic o amb una patologia, poden tenir més competència en una llengua que en una altra, però aquesta situació no s'ha de confondre amb un trastorn 'selectiu'. Si el vostre fill experimenta dificultats en una segona llengua, és fàcil que la causa sigui ambiental. Si la llengua de l'escola és diferent de la llengua de la seva comunitat, i el nen entra en contacte amb aquella llengua només a l'escola, pot trigar entre un i dos anys en parlar fluidament. Si el nen aprèn la llengua de la comunitat a l'escola amb nens que són parlants nadius d'aquella llengua, pot semblar que té dificultats perquè se'l compara injustament amb els monolingües.

Es pot trigar entre 3 i 5 anys perquè un nen bilingüe tingui la mateixa fluïdesa que els monolingües en la llengua de l'escola. Hi ha altres factors potencials que poden causar dificultats d'aprenentatge són: la falta de motivació, els problemes acadèmics, o les habilitats lingüístiques inherents del nen. Però un trastorn específic del llenguatge només en la segona llengua no és una explicació possible.

10. Com es diagnostica el trastorn del llenguatge en bilingües seqüencials?
Quan de temps han d'haver estat exposats a la segona llengua?

(Vegeu també la resposta a la pregunta 8.) Un nen pot trigar entre 3 i 5 anys en aprendre una segona llengua amb total fluïdesa, com els seus companys monolingües, i pot trigar entre 5 i 7 anys en assolir les habilitats acadèmiques, la lectura i l'escriptura incloses. Com que és normal de trigar tant, això comporta dificultats en la identificació del trastorn específic del llenguatge.

Si els logopedes esperen fins que els nens hagin rebut prou exposició a la segona llengua per emetre un diagnòstic, no identificaran nens amb el trastorn a l'edat en què convindria iniciar la teràpia (el que en diem sub-identificació). Per tant, com més aviat se'ls identifiqui, més aviat es pot iniciar la teràpia. El problema contari és la identificació per excés, en què massa nens parlants d'una segona llengua són confosos per nens amb trastorn perquè encara no han adquirit de forma completa la segona llengua.

Hi ha estratègies en l'avaluació dels nens que poden ajudar a evitar els problemes de la identificació per excés i la sub-identificació. Primer, com que el trastorn sempre es manifesta en les dues llengües del nen, es pot obtenir informació de la

primera llengua del nen, a través de l'observació directa o a través d'un informe dels pares. El nen hauria de mostrar símptomes del trastorn o de retard en la seva primera llengua. En segon lloc, quan s'avalua el comportament del nen en la segona llengua, s'ha de tenir com a punt de referència nens bilingües, no monolingües, a menys que el nen hagi estat exposat entre 3 i 5 anys a la llengua de l'escola.

Aquestes dues estratègies portarien a diagnòstics més acurats, però hem de recalcar que mentre no hi hagi resultats fiables categoritzats de desenvolupament lingüístic segons el temps d'exposició a una segona llengua, la identificació dels nens bilingües seqüencials amb trastorn específic del llenguatge serà menys acurada que la dels nens monolingües.

11. Hi ha llibres que pugui recomanar?

Genesee, F., Paradis, J. & Crago, M. (2004). *Dual language development and disorders: A handbook on bilingualism and second language learning*. Baltimore, MD: Brookes. [2a edició de 2011]